

Avdelningen för kunskapsstyrning för
socialtjänsten

Daniel Allinger
daniel.allinger@socialstyrelsen.se

Utbildningsdepartementet

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Bättre förutsättningar för trygghet och studiero i skolan (SOU 2025:8)

Utbildningsdepartementets dnr: U2025/00202

Socialstyrelsen är kunskapsmyndighet för vård och omsorg. Yttrandet utgår från myndighetens verksamhetsområde.

Myndigheten lämnar synpunkter enligt följande.

Övergripande kommentarer

Socialstyrelsen ställer sig i huvudsak bakom utredningens förslag som syftar till att stärka förutsättningarna för trygghet och studiero i skolan.

En positiv skolanknytning, goda skolprestationer och en fullföljd skolgång är viktiga skyddsfaktorer för barn och ungas hälsa och sociala utveckling och minskar risken för normbrytande beteenden. På motsvarande sätt är en bristande skolgång riskfaktor för ohälsa och en negativ social utveckling som riskerar att påverka eleven negativt även senare i livet.

Det är därför viktigt att skolan är trygg och säker för eleverna och att den är inkluderande och anpassad för alla elever.

Socialstyrelsen vill framhålla att det finns flera skäl till att en elev kan ha svårigheter att anpassa sig till skolans miljö. Det kan till exempel bero på neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, en socialt utsatt hemsituation eller andra stressfaktorer i elevens livssituation.

Det är därför viktigt att skolan har förutsättningar att anpassa sina arbetsmetoder på ett sådant sätt att de kan möta alla barn och ungas behov av, och rätt till, en trygg skolgång med hög kvalitet.

Utredningen förslår att det nationella stödet till skolornas arbete med ”skolsociala team” stärks som en del i arbetet med att öka närvaro i skolan. Skolsociala team är en form av samverkan mellan skolan och socialtjänsten och utredningen framhåller att det finns indikationer på att sådan samverkan kan ha goda resultat även om det saknas nationella utvärderingar. Socialstyrelsen delar utredningens bedömning i denna del. Socialstyrelsen

vill särskilt framhålla vikten av att skolan samverkar med socialtjänsten och barnpsykiatrien kring barn som behöver det för att säkerställa att barn får tillgång till en god skolgång och förebygga socialt utanförskap. Barn med svårigheter att klara skolgången kan behöva insatser från andra aktörer och det är också viktigt att stärka skolans förutsättningar att anpassa skolmiljön utifrån det enskilda barnets behov.

3.6 Att införa ordningsomdömen skulle inte bli ett effektivt verktyg i arbetet med trygghet och studiero

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag.

Socialstyrelsen vill särskilt framhålla att det kan finnas flera bakomliggande orsaker till att en elev uppför sig på ett sådant sätt att det uppfattas som ordningsstörande. Sådana beteenden kan till exempel hänga ihop med stressfaktorer i elevens livssituation. Barn och unga med neuropsykiatriska funktionshinder kan också ha en stresskänslighet för olika faktorer i skolmiljön som kan leda till att de uppfattas som störande. Att ge ett negativt ordningsomdöme i sådana situationer riskerar att påverka barnets självbild negativt och till exempel förstärka känslor av att vara otillräcklig, missförstådd eller att vara ett ”problem” för skolan på ett sätt som inte gagnar en positiv social utveckling och hälsa.

4.1 Skapa bättre förutsättningar att vidta vissa åtgärder när en elev allvarligt stör andra elevers trygghet eller studiero

4.1.3 Omplaceringar inom och tillfälliga placeringar utanför skolenheten ska vara möjliga under en längre tidsperiod än i dag.

Socialstyrelsen har inget att erinra mot förslaget.

Socialstyrelsens ser positivt på kravet att det ska tas fram en plan för elevens återgång till ordinarie skolenhet efter en tillfällig placering utanför den egna skolan.

Socialstyrelsens vill i sammanhanget påpeka vikten av att skolan vid sådana tillfällen tidigt behöver initiera samverkan med andra myndigheter som behöver vara delaktiga i planeringen, till exempel socialtjänst, barnpsykiatri eller polis. Till exempel genom skolsociala team eller BOB (barn och unga i organiserad brottslighet) -samverkan.

Längre avstängningar ska möjliggöras

Socialstyrelsen avstyrker förslaget.

Det är väl belagt att en bristfällig skolgång innebär förhöjda risker för den enskildes hälsa och sociala utveckling och kan få negativa följder även senare i livet. På motsatt sätt stärker en bra skolgång barn och ungas framtidsutsikter och är en skyddsfaktor för att förebygga utanförskap,

ohälsa, missbruk och kriminalitet.¹ Skolan har ansvar att samverka med andra myndigheter, till exempel, socialtjänst, polis och hälso- och sjukvården för att stärka elevers närvaro och trygghet i skolan.

Att utöka möjligheten för rektorer att stänga av elever från skolan utan krav på att erbjuda kompensatorisk undervisning innebär ökad risk för en negativ social utveckling och sämre hälsa för de barn som drabbas. Utredningens motivering till förslaget är att rektorer kan behöva längre tid på sig att planera alternativa lösningar för särskilt allvarliga fall där en elev till exempel utgör en fara för andra elever. Socialstyrelsen menar att skolan behöver arbeta proaktivt genom att i förväg ha utarbetade lösningar för sådana situationer. Till exempel i samverkan med socialtjänsten och andra myndigheter som kan vara aktuella.

Utredningen konstaterar också att elever i vissa fall måste flyttas från den ordinarie skolan, till exempel till en akutskola, men att ett sådant lagkrav inte går att införa av lagtekniska skäl. Förslaget att utöka möjligheten att stänga av elever riskerar därför att drabba elever orättvist då åtgärden kan komma att användas mer av de skolor som har sämre, eller saknar, möjlighet att ordna andra alternativ. Detta kan i sin tur, enligt Socialstyrelsen, öka risken för en negativ utveckling för barn som växer upp i ett område med sämre förutsättningar eller som går i skolan i en kommun med ansträngda resurser.

En ny disciplinär åtgärd ska införas: Neka tillträde till skolan

Socialstyrelsen avstyrker förslaget.

Socialstyrelsen delar utredarens bedömning avseende att åtgärden att neka tillträde till skolan är så ingripande att det är nödvändigt med en omfattande samverkan med andra aktörer, till exempel socialtjänsten eller hälso- och sjukvården, kring de elever som skulle vara aktuella för en sådan avstängning. Utredaren pekar på att det kan vara nödvändigt att hitta andra lösningar för sådana elever, till exempel skola med behandling. Sådana skolplaceringar sker efter beslut av socialtjänsten. Enligt Socialstyrelsens bedömning är den elevgrupp som kan bli aktuell för åtgärden också en sådan där det för en del av dem är aktuellt med omfattande insatser från socialtjänsten.

Mot bakgrund av att en fungerande skolgång är en av de viktigaste skyddsfaktorerna för barn och unga och skolans ansvar att säkerställa barns rätt till utbildning, anser Socialstyrelsen att en så ingripande åtgärd behöver en tydligare reglering än i föreliggande förslag. Till exempel genom att tydliggöra tidsgränser för omprövningar av förslaget och krav på en tydlig

¹ Artikel från utbildningsdepartementet, "En bra skola förebygger brott", publicerat 20231025

planering för hur eleven ska kunna återgå till en permanent lösning för skolgången.

Socialstyrelsen vill i sammanhanget lyfta att det finns studier som pekar på att en del barn som söker sig till miljöer där de riskerar att hamna i gängrelaterad kriminalitet initialt gör det utifrån behov av att känna tillhörighet, få bekräftelse och att vara betydelsefulla. Barn som har svårt att känna sådan tillhörighet i konstruktiva miljöer som till exempel skolan löper en större risk att hamna i fel sammanhang.²

Det är känt att till exempel neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, social utsatthet och inlärningsmässiga svårigheter är riskfaktorer för att misslyckas i skolan och ökar risken för en destruktiv utveckling. Det är därför viktigt att skolan, tillsammans med andra aktörer, arbetar aktivt med att vara inkluderande och tillgänglig i sitt uppdrag att ge en god undervisning för alla barn och unga.³

5.1 Definiera giltig och ogiltig frånvaro

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget.

Socialstyrelsens anser att det är viktigt att skolorna arbetar enhetligt med att bedöma giltig respektive ogiltig frånvaro. En elevs skolfrånvaro kan ha flera bakomliggande orsaker. Det kan till exempel handla om att barnet har bristande hemförhållanden eller andra svårigheter som gör att denne inte trivs i skolan. Att arbeta systematiskt med att upptäcka skolfrånvaro kan vara en viktig del i arbetet med att i ett tidigt skede identifiera barn som har behov av stöd från till exempel skolan, socialtjänsten eller hälso- och sjukvården.

5.2 Samla in och publicera uppgifter om frånvaro

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget.

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning att nationell statistik över elevers frånvaro kan bidra i arbetet med att analysera vilka insatser som ger resultat för en ökad skolnärvaro. Att arbeta systematiskt med frågan kan bidra till att ge viktig kunskap om vilka arbetsmetoder som kan rekommenderas för att stärka skolan och andra berörda aktörers arbete med att skapa förutsättningar för att alla barn ska få en god skolgång.

² ”Kampen att bli någon” FOU Väst rapport 1:2011

³ ”TSI-boken, stöd i arbetet med tidigt samordnade insatser” Socialstyrelsen och Skolverket 2023

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschef Sabina Orstam. I den slutliga handläggningen har enhetschef Annika Öquist deltagit. Utredaren Daniel Allinger har varit föredragande.

För Socialstyrelsen

Sabina Orstam

Daniel Allinger